

Bert Maes over onderzoek oude boskernen in het dal van de Vledder Aa

Uitvoeringsorganisatie Prolander bereidt de herinrichting van de middenloop van de Vledder Aa voor. Onderdeel van het plan is versterking van het landschap door aanplant en de aanleg van nieuwe houtwallen. De ontwerpers wilden graag weten of er in het gebied nog oude groeiplaatsen van wilde ('autochtone') bomen en struiken voorkomen, om daarmee in het plan rekening te kunnen houden. Daarvoor gingen ze te rade bij Bert Maes, dé specialist op dit gebied in ons land. Hij ging – samen met anderen, zie kader – op onderzoek uit en vond inderdaad zo'n twintig van dergelijke oude boskernen. Veldwijzer stelde hem er een paar vragen over.

Waarom zijn die oude boskernen met wilde/autochtone bomen belangrijk?

"Uit mijn onderzoek waar ik 35 jaar geleden mee ben begonnen blijkt dat van alle bossen, houtwallen, heggen en struwelen in ons land nog maar drie procent uit wilde bomen bestaat, en die drie procent staat nog onder druk. Dan heb je het over populaties die waarschijnlijk duizenden jaren oud zijn, ouder dan de hunebedden. Dat is natuurlijk erg goed dat je wilt behouden en beschermen. En waarover je dus ook meer kennis wilt ontwikkelen. Dat maakte het Vledder Aa-project voor mij interessant. Het is goed dat er hier bewust naar werd gevraagd."

Hoe herken je die oude groeiplaatsen?

"Aan de boom zelf zie je meestal niet of ie oorspronkelijk autochtoon is of niet. Een zomereik is een zomereik. Dus hoe weet je of je met een wilde boom te maken hebt? Daar heb ik een methode voor ontwikkeld. Het begint met de topografische kaarten van 1850. Daar staat bos op aangegeven. Als er op zo'n plek nog steeds bos staat, heb je al een belangrijke aanwijzing. Dat is de eerste zeef. Dan ga je ter plekke kijken of je sporen kunt vinden van oud gebruik; meestal heb je het dan over hakhoutbeheer. Duizenden jaren lang wisten mensen hoe ze bomen in leven konden houden en tegelijk voor allerlei doelen konden gebruiken. Alles werd gebruikt, iedere boom had z'n toepassing. We hebben het dus niet alleen over natuurlijk

Het veldonderzoek is uitgevoerd door bosco-joeg Bert Maes (Ecologisch Adviesbureau Maes) in samenwerking met Lodewijk van Kemenade (Wilde Bomen), Morgan Ruben Jansen (Morgan Ruben bv) en landschapshistoricus Janin Hekman (Arcadis).

BOSWAL MET OEROUDE ZOMEREIKEN (VOORMALIGE HAKHOUTBOMEN) EN ONDER MEER WILDE LIJSTERBES, WILDE KAMPERFOELIE EN ZACHTE BERK.

SCHIJNVILTROOS MET BEKLIERDE BOTTELS.

BOS MET ZOMEREIKEN, HULST, ZACHTE BERK, WILDE HAZELAAR EN WILDE LIJSTERBES.

KARAKTERISTIEK BOSBEELD MET SALOMONSZEGEL OP DE VOORGROND.

De inventaris

De meeste oude boskernen liggen langs de oostrand van het beekdal, aan de Wapsermadeweg. Ze bestaan uit zomereikenbos op de droge plekken en zwarte-elzenbos op de nattere. De bossen zijn niet erg soortenrijk, maar dat hoort bij de relatief arme bodem. De meeste soorten die er van nature in thuishoren komen daadwerkelijk voor. In het eikenbos zijn dat onder meer zachte berk, sporkehout, wilde lijsterbes en wilde kamperfoelie en enkele karakteristieke bramensoorten. In de kruidlaag wijzen dalkruid, gewone salomonszegel en lelietje van dalen op oud bosmilieu. In het elzenbos groeien ook gewone vogelkers, Gelderse roos, wilde lijsterbes en hondstroos. Opmerkelijk zijn twee groeiplaatsen van de zeer zeldzame schijnviltroos.

maar ook over cultuurhistorisch erfgoed. In het beekdal van de Vledder Aa – en in andere Drentse beekdalen – hadden boeren hun bosjes aan de randen, waar het wat hoger wordt, of langs de beek met soorten als els, es en wilg die van natte voeten houden.

Vervolgens kijk je of de bosbodem nog een beetje intact is. Dat kun je aflezen aan het voorkomen van typische plantensoorten van oud bos, in dit geval bijvoorbeeld dalkruid en salomonszegel.”

Hoe moet je met deze vindplaatsen omgaan om ze te behouden?

“Om te beginnen moet je weten wat er staat: welke oorspronkelijke bomen en struiken, maar ook welke soorten die er niet in thuishoren. In het geval van de Vledder Aa hebben we een stuk of 25 soorten vastgesteld die tot de wilde flora behoren, en zo'n 20 waarvoor dat niet geldt. Daar zijn ook invasieve exoten bij, zoals Amerikaanse vogelkers en krentenboompje. Je zou ermee kunnen beginnen die te verwijderen. Maar dat moet je ook weer niet te rigoureuus doen, dan creëer je te veel openheid, waar je een explosie krijgt van soorten die je niet wilt.

Vervolgens kun je aanvullen met autochtone exemplaren van de oorspronkelijke soorten waar ze verdwenen zijn. Die zijn voor veel soorten beschikbaar, want we zijn al jarenlang bezig met het verzamelen van stekken en zaden van wilde bomen en struiken; daarmee hebben we genenbanken aangelegd in de Flevopolder, een soort boomgaardjes van levende bomen, waarvan nieuwe zaden en stekken geoogst kunnen worden. Staatsbosbeheer is als eigenaar verantwoordelijk voor deze autochtone genenbank.”